

AVRUPA BİRLİĞİ

LEZBİYEN, GEY, BİSEKSÜEL, TRANS VE İNTERSEKS (LGBTİ) KİŞİLERİN TÜM İNSAN HAKLARINI KULLANABİLMELERİNİN DESTEKLENMESİ VE KORUNMASINA DAİR KILAVUZ*

* Orijinal adı "**Guidelines to Promote and Protect the Enjoyment of All Human Rights by Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex (LGBTI) Persons**" olan elinizdeki bu metin Kaos GL DerneĐi tarafından Türkçe'ye çevrilmiŐtir ve resmi çeviri niteliği taŐımamaktadır.

Resmi metne aŐaĐıdaki adresten ulaŐılabilir:

http://eeas.europa.eu/human_rights/lgbt/index_en.htm

**LEZBİYEN, GEY, BİSEKSÜEL, TRANS VE İNTERSEKS (LGBTİ) KİŞİLERİN
TÜM İNSAN HAKLARINI KULLANABİLMELERİNİN
DESTEKLENMESİ VE KORUNMASINA DAİR KILAVUZ**

*DIŞ İLİŞKİLER Konsey toplantısı
Lüksemburg, 24 Haziran 2013*

Konsey aşağıda belirtilen kılavuzu benimsemiştir:

I. Giriş

A. Eylemin Gerekçesi

1. LGBTİ kişilerin hakları var olan uluslararası insan hakları hukuku tarafından korunsa da lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) kişilerin insan haklarını tam olarak kullanabilmelerini sağlamak için belirli eylemlere sıkça ihtiyaç duyulmaktadır. LGBTİ kişiler diğer tüm kişilerle aynı haklara sahiptir; kendileri için yeni insan hakları oluşturulmadığı gibi hiçbir haktan da mahrum bırakılmamalıdır. AB insan haklarının evrenselliği ilkesine bağlıdır ve kültürel, geleneksel ya da dini değerlerin LGBTİ kişilere karşı ayrımcılık da dâhil olmak üzere hiçbir ayrımcılık türünü gerekçelendirmek için kullanılamayacağını yeniden teyit eder¹.

2. AB, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin, ciddi insan hakları ihlallerinin gerekçelendirilmesi için dünya çapında kullanılmaya devam edilmesinden büyük endişe duymaktadır. LGBTİ bireyler zulüm, ayrımcılık, zorbalık ile aralarında işkence ve cinayete veren aşırı şiddet türlerinin de olduğu kabul edilemez kötü muamelelerin mağdurları olmayı sürdüren hassas bir toplumsal kesimi oluşturmaktadır. LGBTİ kişilere yönelik ayrımcılık çoğu zaman toplumsal normlardan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini devam ettiren belirli rollerden kaynaklanmaktadır. AB bazı ülkelerde aynı cinsten yetişkinler arasındaki rızaya dayalı cinsel ilişkilerin suç olarak kabul edilmesinden ve hapis ya da idamla cezalandırılabilmesinden özellikle endişe duymaktadır. Diğer bazı ülkelerde ise hükümetler LGBTİ kişilerin ifade, toplanma ve dernek kurma özgürlüklerini kısıtlamak için etkin şekilde çaba sarf etmektedir.

¹ Ayrıca 1993'teki Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı'ndaki 5. paragrafa bakınız (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu belgesi A/CONF. 157/23): "Ulusal ve bölgesel özellikler ile değişik tarihi, kültürel ve dinsel arka planların önemi akıld tutulmakla birlikte politik, ekonomik ve kültürel sistemleri ne olursa olsun devletlerin görevi tüm insan haklarını ve temel özgürlükleri korumak ve geliştirmektir."

3. LGBTİ kişileri ayrımcılıktan ve nefret suçlarından koruyan yasal çerçeve pek çok ülkede mevcut değildir; gerçek ya da algılanan cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık, LGBTİ kişiler işlere, sağlık hizmetlerine ve eğitime erişmeyi denediklerinde, tüm dünyada yaşanmaktadır. Sonuç olarak, ayrımcılık LGBTİ kişiler arasında yoksulluğun artmasına yol açabilir.

4. LGBTİ kişilerin insan haklarını geliştirmeye çalışan kişiler insan hakları savunucularıdır ve üçüncü ülkelerdeki insan hakları savunucularının durumu izlenirken göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bir yandan muhataplar arasında LGBTİ meselelerine dair belli duyarlılıkları akılda tutarken, öte yandan da LGBTİ kişilerin özel hassasiyetlerine karşı duyarlı olmaya ihtiyaç vardır. Aleni ve çatışmacı bir yaklaşım yerine tutarlı ancak ikna edici bir yaklaşımın olumlu etki göstermesi daha olası olabilir. İhtiyaca yönelik yaklaşımlar ve insan hakları ülke stratejileri bu konuya ilişkin farklı bağlamlarda izlenecek en iyi yolun tespitinde önemli birer araç olacaktır.

B. Amaç ve kapsam

5. AB, aralarında Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi'nin belirledikleri de olmak üzere, uluslararası hukuk standartları temelinde LGBTİ kişilerin tüm insan haklarını desteklemeyi ve korumayı amaçlamaktadır. AB dış ilişkiler faaliyetleri dahilinde, AB kurumları ve üye devletlerin finansal araçlarını da içeren mevcut farklı araçlar yoluyla, bu hakların kullanılmasının desteklenmesi ve korunması için etkin biçimde çaba sarf edecektir.

6. Bu kılavuz, AB kurumları ve AB Üye Devletleri görevlilerine, dış ilişkiler faaliyetleri dâhilinde, LGBTİ kişilerin insan haklarını geliştirmek ve korumak üzere, üçüncü ülkeler ile uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla irtibatlarında, vaka bazında kullanabilecekleri bir rehber sunmayı amaçlamaktadır. Kılavuz AB'nin önceden önlemler olarak LGBTİ kişilerin insan haklarını desteklemesine olanak sağlamayı, LGBTİ bireylerin karşılaşılabilecekleri her türlü yapısal ayrımcılığı daha iyi anlamayı ve ortadan kaldırmayı ve LGBTİ kişilere yönelik insan hakları ihlallerine tepki göstermeyi amaçlamaktadır. Böylece [kılavuz], ilkeler sonrasında AB'nin genel anlamda insan hakları politikasını destekleyip güçlendirmeye katkı sunacaktır.

7. Bu belge LGBTİ kişilerin Tüm İnsan Haklarından Yararlanmasının Desteklenmesi ve Korunmasına İlişkin Araç Takımı (2010) üzerinden geliştirilmiştir. İdam cezasına; işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ya da cezalara; insan hakları savunucularına; çocuk haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ve kadınlara ve kızlara yönelik şiddet ve onlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin Kılavuz özellikle bu konuyla ilgilidir.

8. AB insan haklarının cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde geliştirilmesinin AB de dâhil olmak üzere dünyanın pek çok yerinde hassas tartışmalara yol açabildiğinin oldukça farkındadır. Bununla birlikte, uluslararası standartlar ve kendi mevzuat çerçevesi üzerinde temellenen AB, LGBTİ kişilerin insan haklarını anlamlı ve saygılı bir şekilde geliştirmeyi taahhüt eder. AB bu amacı insan hakları savunucularının kendi mücadelelerini ilerletmeye ihtiyaç duyduğu yerel gerçeklikleri göz önünde bulundurarak gerçekleştirecektir.

C. Tanımlar ve Yasal Çerçeve

9. LGBTİ kişiler, ayrımcılık yapılmama hakkı da dâhil olmak üzere, diğer tüm bireylerle aynı haklara sahiptir. Sayısız uluslararası araçta yer verilen bu ilkenin geniş kapsamda bir uygulaması vardır. Özellikle, küresel düzeyde, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICCPR)^{2,3} 2. ve 26. Maddeleri ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICESCR)⁴ 2. Maddesinde şekillendirilmiştir (bakınız **Ek 1**). Bu yorum çeşitli BM Sözleşme Yapıları ve Özel Raportörleri tarafından desteklenmiştir.

10. AB, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (UNGA) beş kıtadan 68 ülke tarafından desteklenen Aralık 2008 tarihli insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin açıklamasını⁵ oybirliği ile desteklemiştir. Açıklama ayrımcılık karşıtı ilkeyi yeniden teyit etmektedir ve idamları, keyfi tutuklamaları veya cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli insan hakları ihlallerini kınamaktadır. AB ayrıca İnsan Hakları Konseyi'nde 2006 ve 2011 yıllarında sırasıyla 54 ve 85 devlet adına yapılan ortak açıklamaları desteklemiştir. BM İnsan Hakları Konseyi 2011 yılında insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin bir kararı benimsemiştir. AB tarafından oybirliği ile desteklenen bu karar, BMİHYK'ne [Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, OHCHR], ayrımcı yasalar ve uygulamalar ile cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde kişilere uygulanan şiddet eylemlerini raporlayan bir çalışma hazırlama görevi vermiştir. Rapor ayrıca, uygulanabilir uluslararası standartlar ve yükümlülüklerle ilişkin özlü bir genel bakış sunmaktadır.⁶

² ICCPR, Madde 2 (1): Bu Sözleşme'ye Taraf her Devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan bütün bireylere ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından hiçbir ayırım gözetmeksizin bu Sözleşme'de tanınan hakları sağlamak ve bu haklara saygı göstermekle yükümlüdür.

³ ICCPR, Madde 26: Herkes yasalar önünde eşittir ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunur. Bu bakımdan, yasalar her türlü ayırımı yasaklayacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi, her bağlamda ayrımcılığa karşı eşit ve etkili korumayı temin edecektir.

⁴ ICESCR, Madde 2 (2): Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, bu Sözleşme'de belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt ederler.

⁵ Metnin tamamı: <http://www.droitslgbt2008.fr/documents/?mode=download&id=2>

⁶ http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf

11. Avrupa Konseyi'ndeki AB üye devletleri, 2010 yılında, Avrupa Konseyi üye devletlerinde LGBTİ kişilerin insan haklarını desteklemeye yönelik kapsamlı bir önlemler dizisi içeren Bakanlar Komitesi LGBTİ haklarına ilişkin tavsiye kararına destek vermişlerdir.⁷

12. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi⁸, BM Özel Prosedürleri⁹, BM İnsan Hakları Sözleşme Organları¹⁰ ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri¹¹ çalışmalarında uluslararası insan hakları hukukunun cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği bağlamında uygulamasına ilişkin Yogyakarta İlkeleri'ne referans vermektedir. 2006 yılında bağımsız uzmanların bir araya gelmesiyle şekillendirilen Yogyakarta İlkeleri bağlayıcı olmayan, yorumlayıcı bir metindir.

13. AB yasaları ve politikaları, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Anlaşma'nın (TFEU) 10. ve 19. Maddeleri ile Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın (CFREU) 21. Maddesinde yer aldığı üzere, cinsel yönelim temelinde eşitliği ve ayırım gözetilmemesini sağlamaktadır. AB için kurucu özellik taşıyan eşit muamele ilkesi trans kişileri de ayrımcılığa karşı korumaktadır. Bu da AB Cinsiyet Yeniden Biçimlendirme Yönergesi'nde (2006/54/EC), Cinsiyet Mal ve Hizmetler Yönergesi'nde (2004/113/EC), cinsiyet kimliği ve ifadesine açık referansla AB Sığınma Yeterlilik Yönergesi'nde (2004/83/EC) ve AB Mağdur Hakları Paketi'nde (2011/0129) yer almıştır.

⁷ Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere yönelik cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele önlemlerine ilişkin CM/Rec (2010)5 sayılı tavsiye kararı 31 Mart 2010 tarihinde oylama gerçekleşmeden benimsenmiştir.

⁸ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin "Ayrımcı yasalar ve uygulamalar ile cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde kişilere uygulanan şiddet eylemleri" raporuna bakınız, UN Doc. A/HRC/19/41, 17 Kasım 2011

⁹ Özel Raportör'ün işkence ve diğer acımasız, insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ya da cezalara ilişkin raporuna bakınız, UN Doc. A/HRC/22/53, 1 Şubat 2013

¹⁰ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarda Ayrım Gözetilmemesine İlişkin 20 No'lu Genel Yorumu'na bakınız, UN Doc. E/C.12/GC/20, 10 Haziran 2009.

¹¹ Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in "İnsan Hakları ilkelerinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği için de geçerli olduğunu kabul etmenin zamanı" başlıklı yazısına bakınız, 14 Mayıs 2008, İngilizce olarak: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080514_en.asp

Tanımlar¹²

LGBTİ kısaltması alışlageldik ya da geleneksel kadın-erkek rollerine uymayan kişilerden oluşan çeşitli bir grubu tanımlamaktadır. LGBTİ kişiler zaman zaman “cinsel, cinsiyetle ilgili ve bedensel azınlıklar” olarak da adlandırılmaktadır.

Lezbiyen fiziksel, romantik ve/veya duygusal açıdan kadınlara ilgi duyan kadındır. Çoğu zaman **Gey** fiziksel, romantik ve/veya duygusal açıdan erkeklere ilgi duyan erkekleri ifade etmek için kullanılsa da, hem eşcinsel erkekler, hem de lezbiyenler için kullanılabilir. **Biseksüel** fiziksel, romantik ve/veya duygusal açıdan hem erkeklere, hem de kadınlara ilgi duyan kişileri tanımlamaktadır. **Trans** cinsiyet kimliği ve/veya cinsiyet ifadesi doğumda kendilerine atanan cinsiyetten farklılık gösteren kişileri ifade etmektedir. **İnterseks** terimi ise, erkekliğe ve kadınlığa ilişkin kültürel olarak kurulmuş standartlar bakımından, bedensel farklılıkları içermektedir. Bu farklılıklar kromozom, eşeyssel bez ya da cinsel organlar düzeyinde olabilmektedir.

Cinsel yönelim bir kişinin duygusal, tutkusal ve cinsel çekimi ve samimi ve cinsel ilişkilerini karşı, aynı ya da birden fazla cinsiyetten kişilere dönük olarak yaşama kapasitesini ifade etmektedir.

Cinsiyet kimliği bir kişinin, kendisine doğumda atanan cinsiyetle uyumlu olsun ya da olmasın, cinsiyetine dair derinden hissettiği içsel ve bireysel deneyime işaret etmektedir.

II. İşlevsel İlkeler

A. Öncelikli Eylem Alanları

14. AB'nin dış ilişkiler faaliyetleri yoluyla LGBTİ kişilerin insan haklarını etkili biçimde desteklemesi ve koruması için şu alanları odaklanması gerekmektedir:

1. *Suç olmaktan çıkarma ve ayrımcı yasa ve politikalarla mücadele etme*

15. Yetişkinler arasında rızaya dayalı eşcinsel ilişkiler, günümüzde yaklaşık 80 devlette hâlâ cezalandırılmakta, bunlardan bazılarında ise ölüm cezası ile karşılanmaktadır. Bu ilişkilerin suç

¹² BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin “Zorla yerinden edilme durumunda LGBTİ bireylerle çalışmak” rehberine bakınız, 2011, sf. 3: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4e6073972>. Bu tanımlar yasal olarak bağlayıcı olmayıp hükümetlerarası bir yapı tarafından resmî olarak benimsenmemiştir; AB kurumları ve AB Üye Devletlerinde LGBTİ meseleleri üzerine çalışan görevlilere pratik bir rehber sağlaması amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca bakınız: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 9 No'lu Uluslararası Koruma İlkeleri: “Mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1A Maddesi (2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği temelli mülteci statüsü talepleri”, HCR/GIP/12/09, 23 Ekim 2012, sf. 4

olarak görülmesi uluslararası insan hakları hukukuna aykırı olduğu gibi LGBTİ bireylerin yaşam, mahremiyet, özgürlük, güvenlik ve sağlık hakları ile dernek kurma, toplanma ve ifade özgürlüklerine yönelik insan hakları ihlalleri doğurmaktadır. Bu temel özgürlükler eşcinselliğe dair kamusal tartışmaları ve/veya eşcinselliğin ifadesini suç olarak gören ve “onur yürüyüşlerinin” yasaklanmasına kadar uzanan yasama girişimleri ile ayrıca kısıtlanmaktadır. Yetişkinler arasında rızaya dayalı eşcinsel ilişkilerin suç olarak görülmesi mevcut önyargıları güçlendirmekte, damgalamayı artırmakta, ayrımcılığı meşrulaştırmakta olduğu gibi LGBTİ bireyleri insan hakları ihlallerine ve şiddete karşı daha savunmasız kılabilmektedir. Bu ihlaller arasında polis şiddeti ve işkence vakalarının yanı sıra LGBTİ bireylere yönelik diğer zalimane, insanlık dışı ya da onur kırıcı muameleler yer almaktadır.

16. Fuhuş karşıtı yasalar, kamu düzeni yasaları ve sözde “karşı cinsin kıyafetlerini giyme” yasağı gibi yasal önlemler, değişik toplumsal cinsiyetten kişileri ve trans kişileri hedef alabilmekte; ve kolluk kuvvetleri personelinin trans kişiler hakkında cinsiyet kimlikleri ya da cinsiyet ifadeleri temelinde kovuşturma açmaları için kullanılabilir. Kimlik bilgileri tercih ettikleri cinsiyeti yansıtmayan trans bireylerin adalete erişimi sekteye uğrayabilmekte, böylece hakları ihlal edilmektedir.

17. AB:

- a. Bu bağlamda, ayrımcı yasa, politika ve uygulamaları etkin şekilde kınamalıdır; [bu kınamalarda] yetişkinler arası rızaya dayalı eşcinsel ilişkilerin ya da trans kimliklerin suç olarak görülmesi, özellikle de ölüm cezasının kullanımı ile işkence ve kötü muamele kapsamalıdır.
- b. Ayrıca özellikle ifade, dernek kurma ve toplanma özgürlüğü haklarını sınırlayan yasama girişimleri olmak üzere, insan haklarına erişime yönelik diğer kısıtlamalara etkin olarak karşı çıkmalıdır.
- c. Yetişkinler arasındaki rızaya dayalı eşcinsel ve trans ilişkilerin suç olmaktan çıkarılması ve LGBTİ kişiler de dahil olmak üzere tüm bireylere yönelik ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılması için çalışmalıdır.

18. AB'nin bu alandaki eylemleri aşağıdakileri rehber edinmelidir:

- LGBTİ kişilerin insan haklarını etkili biçimde desteklemenin ve ayrımcı yasa, politika ve uygulamaları ortadan kaldırmanın en iyi yolunu bulma konusunda, vaka bazında, dikkatli bir değerlendirme yapmak.
- Çalışmalarını yetişkinler arasındaki rızaya dayalı eşcinsel ilişkilerin, trans kimliklerin ya da savunmalarının suç olarak görüldüğü ya da mevcut mevzuatı (her iki yönde de) değiştirmeye yönelik girişimlerin olduğu ülkelere odaklamak; konuyu gündemleştirip devletleri uluslararası hukukla uyumlu mevzuat değişikliklerine gitme konusunda teşvik etmek.

- Ölüm cezasının yürürlükte olduğu ve/veya LGBTİ kişilere yönelik işkence ve kötü muamelenin gerçekleştiği durumlara özel vurgu yapmak ve bu uygulamaları idam cezasına ilişkin AB İlkeleri ile işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezalara ilişkin AB İlkeleri uyarınca kınamak.
- İlgili ülkelerdeki en uygun eylem ve tepki yöntemlerine ilişkin LGBTİ topluluğuna danışarak onların görüşlerini göz önünde bulundurmak.

2. Eşitliği ve ayrımcılık yasağını desteklemek

19. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılık LGBTİ kişilerin karşılaştığı en yaygın meseledir. Ayrımcı mevzuat, politika ve uygulamalar işyerinde ve kamusal alanda, özellikle de sağlığa ve eğitime erişimde kendini gösterebilmektedir. Zorbalık meseleleri ve diğer dışlama türleri buna dâhildir. Ayrımcılık ve uygulamada eşitsizliğin alıkonulma tesislerinde de yaşanma olasılığı oldukça yüksektir.

20. Uygun kimlik belgeleri, pek çok insan hakkının etkili biçimde kullanılabilmesinin önkoşuludur. Tercih ettikleri cinsiyette kimlik belgelerine sahip olmayan trans bireyler, bunun sonucunda bireyler ve kurumlar tarafından keyfi muameleye ve ayrımcılığa maruz bırakılabilmektedirler. Bazı ülkelerde tercih edilen cinsiyetin yasal olarak tanınmasını sağlayacak hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Diğer ülkelerde ise cinsiyetin yasal olarak tanınmasının şartları haddinden fazla olabilmektedir. Bu şartlar arasında kısırlığın veya üreme yeteneğinden yoksunluğun ispatı, cinsiyet geçiş ameliyatı, hormon tedavisi, zihinsel sağlık tanısı ve/veya belli bir zaman zarfı boyunca istenen cinsiyette yaşamış olmak (sözde “gerçek yaşam deneyimi”) bulunmaktadır.

21. Bu aşırı hüküm ya da uygulamalar Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICCPR) 2. ve 26. Maddeleri ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICESCR) 2. Maddesinde belirtilen eşitlik ve ayrımcılık görmeme hakkına aykırıdır.

22. AB bu temel ilkelere aykırı her türlü ayrımcılık türünü kınamalıdır.

23. AB'nin bu alandaki eylemleri aşağıdakileri rehber edinmelidir:

- LGBTİ kişilerin tüm insan haklarını kullanabilmeleri için; çalışma hayatı, sağlık sektörü ve eğitimde eşitliği ve ayrımcılık yasağını destekleyen farkındalık faaliyetlerini de içeren ulusal mevzuat ve politikaları benimseyerek, eşitliği ve ayrımcılık yasağını desteklemeleri için devletleri teşvik etmek.

- Ayrımcılık yasağını ve eşitliği destekleyen hükümet girişimlerine ve sivil girişimlere politik ve mali destek sunmanın, bu çalışmaya ek değer sağlayacağı durumları belirlemek.

3. *LGBTİ-fobik şiddetle mücadele etmek*

24. AB, en temel insan hakları ilkelerini baltalayan LGBTİ-fobik şiddet vakalarından özellikle endişe duymaktadır. Bu tür şiddet vakaları; cinayet, tecavüz, dayak, işkence, zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezalardan, kamusal alanda fiziksel saldırılara kadar geniş bir spektruma yayılmaktadır. Şiddet vakaları insan hakları örgütleri tarafından giderek daha fazla ele alınsa da kayıtlara olduğundan daha az yansımaktadır. Bazı ülkelerde, cezasızlık atmosferi LGBTİ kişilere yönelik şiddet vakalarının soruşturma olmaksızın cezasız kalmasına izin vermektedir. Eşcinsel ve trans yetişkinlerin rızaya dayalı ilişkilerini suç olarak görmeye devam eden ülkelerdeki ya da LGBTİ kişileri ayrımcılık ve şiddetten açıkça koruyan mevzuatı bulunmayan ülkelerdeki LGBTİ-fobik şiddet oranları belirgin ölçüde daha yüksektir.

25. Transfobik şiddet ve cinayetler, trans kişilerin görece küçük oranı, bu tür suçların izlenme ve raporlanma oranlarının düşüklüğü ve misilleme korkusu göz önüne alındığında, özellikle yaygındır.

26. Lezbiyen, biseksüel ve trans kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden ve aile yapılarındaki toplumsal cinsiyet normlarından ötürü, önyargı saikli cinayet ve tecavüzlerin özellikle savunmasız hedefleridir. Çoğu zaman özel alanlarda ve aile üyeleri tarafından gerçekleştirilen “düzeltici tecavüzler” ve “namus cinayetleri” BM özel prosedür yetkilileri ve insan hakları örgütleri tarafından pek çok ülkede raporlaştırılmaktadır.

27. Her türden LGBTİ-fobik şiddetle mücadeleye katkıda bulunmak AB'nin hedefidir.

28. AB'nin bu alandaki eylemleri aşağıdakileri rehber edinmelidir:

- LGBTİ-fobik şiddeti tanıma ve LGBTİ-fobik şiddeti önleme, izleme ve failleri etkili bir biçimde cezalandırma amacıyla sivil toplumla birlikte yasal ve diğer önlemleri geliştirmeleri konusunda devletleri teşvik etmek.
- Sivil toplum ve hükümet girişimlerine destek vererek, her türlü LGBTİ-fobik şiddetle mücadeleye katkıda bulunmak: Şiddet vakalarının izlenmesi, kolluk kuvvetlerinin eğitilmesi, bu tür şiddetin mağduru olan kişilere destek sağlanması ve zararlarının karşılanması.

4. İnsan hakları savunucuları için destek ve koruma

29. Tüm devletler, (1998 yılında BM Genel Kurulu tarafından benimsenen) Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların, Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumluluklarına İlişkin Uluslararası Bildirge’de belirtildiği üzere, insan hakları savunucularının çalışmalarına saygı göstermelidir. Ne var ki, LGBTİ kişilerin insan haklarını korumaya ve desteklemeye çalışan insan hakları savunucuları (gazeteciler, aktivistler, avukatlar, sendikacılar vb.) aşırı derecede savunmasız bir gruba oluşturmakta; zulüm ve insan hakları ihlallerinin sık sık hedefi haline gelmektedir. Bu durum özellikle hükümetlerin cinsel yönelime dair kamusal tartışmaları yasakladığı, bu konulara ilişkin dernek kurma ve ifade özgürlüklerini kısıtladığı ülkelerde ortaya çıkmaktadır.

30. İnsan hakları savunucularına ilişkin AB İlkelerinin uygulanmasıyla gerçekleşen ilerlemeyle uyumlu olmaları için, AB’nin bu alandaki eylemleri aşağıdakileri rehber edinmelidir:

- LGBTİ kişilerin insan hakları da dâhil olmak üzere insan haklarını savunanların gerçekleştirdiği çalışmaların tanınması ve bu çalışmalara yönelik genel bir saygı kültürünün benimsenmesi için üçüncü ülkeleri teşvik etmek.
- Genel anlamıyla insan haklarına, özel olarak ise LGBTİ kişilerin insan haklarını savunanlara saygı açısından zayıf geçmişe sahip, özellikle de mevzuattaki değişiklikler ve cezai yaptırımların insan hakları savunucularının çalışmaları üzerinde olumsuz bir etki yarattığı ülkelere AB’nin çalışmalarında öncelik vermek.
- Üçüncü ülkelerdeki insan hakları savunucularının yaşadığı bariz hak ihlallerine tepki göstermek, AB’nin konuya ilişkin duruşunu vurgulamak ve [AB'nin] çalışmalarını insan hakları savunucularına dair AB İlkeleri doğrultusunda gerçekleştirmek.

B. Operasyonel Araçlar

31. AB kurumlarındaki ve AB Üye Devletlerindeki görevlilerin tasarruflarında, ilgili durumlarda kullanabilecekleri mevcut araçların ve kılavuzların yanı sıra çeşitli [diğer] araçlar ve eylemler bulunmaktadır:

Üçüncü ülkelere ilişkin

1. İnsan hakları ülke stratejileri:

- LGBTİ kişilerin durumunu insan hakları ülke stratejilerinde ele alın; özellikle insan hakları ihlali vakalarına ve LGBTİ kişilere yönelik yapısal ayrımcılığa dikkat çekin. Farklı ülke ve bölgelerde, bu meselelere dair farklılaştırılmış bir yaklaşıma ve öncelik belirlenmesine ihtiyaç duyulabilir.

2. LGBTİ kişilerin insan haklarının izlenmesi:

- İlgili ülkedeki LGBTİ kişilerin insan hakları durumunu izlerken, ilerlemeleri/gerilemeleri tespit etmek amacıyla **Ek 2**'deki analizi/kontrol listesini kullanın.
- LGBTİ kişilerin insan hakları ihlalleri hakkında münferit vakalar dahil bilgi edinmek amacıyla yerel merciler, bölgesel kuruluşlar ve yerel ile uluslararası sivil toplum örgütleriyle etkin biçimde iletişim halinde olun.

3. *AB Misyon Başkanları raporları:*

- Periyodik raporlarda, LGBTİ kişilerin durumuna dair bir analizin yanı sıra, LGBTİ kişilerin ve insan hakları savunucularının insan hakları ihlallerine yer verin.
- LGBTİ kişilerin insan haklarının bariz olarak ihlal edildiği münferit vakaları tespit edip izleyin.
- İddia düzeyinde ya da kanıtlanmış ihlallerle mücadelede alınmış ya da alınması planlanan önlemleri (örn. diplomatik girişimler, konuyu siyasi diyalog çerçevesinde gündeme getirme, finanse etme) ayrıntılandırın (münferit vakalara ilişkin her türlü eylem yalnız ve ancak kişinin rızası olduğu durumlarda gerçekleştirilmelidir).
- Evrensel Periyodik İnceleme rapor dönemlerini kullanıp incelenen devlete yapılan tavsiyeleri takip edin.

4. *Diplomatik girişimler ve basın açıklamaları:*

- Özellikle yüksek risk taşıyan vaka ve durumlar üzerinde durarak, LGBTİ meselelerine ilişkin diplomatik girişimler ve basın açıklamaları önerin ve gerçekleştirin.
- Üçüncü ülkelerde LGBTİ kişilerin tüm insan haklarını kullanmalarını koruyan ve destekleyen olumlu gelişmelere karşılık verin.
- Toplanma ve ifade özgürlüklerinin kullanılmasına, uygun şekilde katılmak da dâhil olmak üzere, açıkça destek verin (örn. dışarıya açık etkinlikler, “onur yürüyüşleri”).

5. *Münferit vakalar:*

- LGBTİ kişilerin insan haklarının ihlal edildiğinin kanıtlandığı ve uygun şekilde belgelendiği münferit vakalardan haberdar olduğunuzda özel eylemler, örn. diplomatik girişimler, önerin (münferit vakalara ilişkin eylemler vaka bazında belirlenmeli, yalnız ve ancak kişinin rızası olduğu durumlarda gerçekleştirilmeli ve genel bir diplomatik girişimin ya da açıklamanın bir parçasını oluşturmaldır).

6. *Mahkeme duruşmaları ve hapisane ziyaretleri:*

- LGBTİ kişilerin insan hakları ihlallerine ilişkin hukuki süreçlerde, yüksek risk taşıyan vakalara özel önem göstererek, mahkeme duruşmalarına katılın ve duruşmaları gözlemleyin.
- Bir savcı, polis yetkilisi veya kurulu ve bağımsız bir ziyaret organıyla irtibata geçerek, örneğin, LGBTİ bireylerin alıkonulma sırasında yaşadıklarını değerlendirmek amacıyla alıkonulma merkezlerini ziyaret etmek için izin isteyin.

7. *Siyasi diyalog:*

- Üçüncü ülkeler ve bölgesel kuruluşlarla gerçekleştirilen siyasi diyalogların ve uzmanlaşmış diyalogların (insan hakları diyalogları, danışmalar, alt komiteler ve Madde 8 Cotonou diyalogları) insan hakları bölümünde LGBTİ kişilerin insan hakları durumunu gündeme getirin.
- LGBTİ bireylere yönelik insan hakları ihlallerinde kişilerin rızasını alarak münferit vakaları gündeme getirin.
- LGBTİ kişilere yasalar önünde eşitlik sağlayacak mevzuat değişikliklerini başlatma konusunda üçüncü ülkeleri teşvik edin.
- Özellikle ICCPR ve ICESCR olmak üzere, ilgili uluslararası araçları imzalamaları ve/veya onaylamaları ve bu araçlar üzerinden ilgili her türlü çekinceyi kaldırmaları hususunda üçüncü ülkeleri teşvik edin.
- İşkenceye Karşı Sözleşme Ek Protokolü'nün onaylanması da dâhil olmak üzere, kişilerin özgürlükten mahrum bırakılmasına yol açan yerlerin izlenmesinden sorumlu bağımsız yapıları kurmaları hususunda üçüncü ülkeleri teşvik edin.
- Evrensel Periyodik İnceleme rapor dönemlerini kullanıp, incelenen devlete yapılan tavsiyeleri takip edin.
- Ülke misyonları ve tematik misyonlar gerçekleştirmeleri amacıyla BM İnsan Hakları Özel Prosedürleri'ni davet etme, tavsiyelerini kabul etme ve uygulamaya koyma hususlarında üçüncü ülkeleri teşvik edin.
- LGBTİ kişilerin insan haklarını koruma ve desteklemeden yana olan üçüncü ülkelere destek verin, çok taraflı forumlarla daha yakın işbirliğini teşvik edin ve çabalarını bölgesel düzeydeki örnekler olarak destekleyin.
- AB önlemlerini geliştirmek ve bu önlemlere katkı sunmak amacıyla, LGBTİ bireylerin insan haklarını koruma ve desteklemeden yana olan üçüncü ülkelerle iyi örnekler hakkındaki bilgi paylaşımını teşvik edin (iyi örneklerle ve öğrenilen derslere dair belgelerde kapsanmak üzere).

8. *Sivil toplumun çabalarını desteklemek:*

- Yararlı addolunduğu takdirde, sivil topluma danıştıktan sonra siyasi destek mesajı verin.
- Mevcut fon desteğine ilişkin bilgiyi kolaylaştırın (örn. EIDHR ya da AB Üye Devletlerinin ilgili araçları yoluyla)
- LGBTİ kişilere ilişkin AB'deki yasalar ve uygulamalar hakkında bilgi sağlayın.
- Uygun olduğu takdirde, LGBTİ kişilerin insan haklarını destekleyen yerel örgütlerin görünürlüğünü destekleyin. Örn. ilgili konularda tartışma ve seminerler düzenleyin, bunlara konunun LGBTİ yönünü ve LGBTİ konuşmacıları dâhil edin, kültürel etkinliklere, konferanslara ya da toplumsal projelere destek verin.
- Paylaşım olanakları yaratarak, LGBTİ meseleleri hakkında devlet aktörleri ve sivil toplum arasındaki tartışmaları teşvik edin.

- LGBTİ meselelerinin nasıl anaakımlaştırılabileceği üzerine sivil toplum örgütlerine danışın.
- LGBTİ kişilerin insan haklarını geliştirme konusunda sivil toplum örgütlerini teşvik edin.
- LGBTİ bireyleri etkileyen insan hakları ihlallerini uygun biçimde belgelemeleri konusunda sivil toplum örgütlerini teşvik edin.
- Ülke içindeki tartışmaların ve savunuculuk çabalarının gelişimine yardımcı olmak amacıyla ilgili akademik araştırmaları destekleyin.

9. *Uluslararası mekanizmalar:*

- Ziyarete bulunan BM Özel Raportörleri'ne, AB Özel Temsilcileri ile Avrupa Konseyi'nden denk figürlere, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na ve diğer bölgesel insan hakları yapılarına, LGBTİ kişilerin insan haklarını korumak ve desteklemek için çalışan yerel STK'larla buluşmalarını tavsiye edin.
- Uluslararası izleme yapılarına, [kişilerin] özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere yaptıkları ziyaretlerinde LGBTİ kişiler üzerinde özel odak oluşturmalarını tavsiye edin.
- Bölgesel insan hakları mekanizmaları ve BM yapılarına sundukları alternatif raporlarda LGBTİ kişilerin durumuna dair bilgilere yer vermeleri yönünde yerel grupları teşvik edin.
- Bu bilgilere BM İnsan Hakları Konseyi'nde Evrensel Periyodik İnceleme mekanizmasında kullanılacak materyaller arasında yer verin.

10. *Ziyarete bulunan AB ve Üye Devlet misyonları:*

- Ziyarete bulunan AB ve Üye Devlet misyonlarına yönelik bilgilendirme materyallerinde LGBTİ kişilerin durumuna dair bilgilere yer verin; onları konuyu yerel mevkidaşları nezdinde gündeme getirmeleri ve LGBTİ kişilerin insan haklarını korumak ve desteklemek için çalışan insan hakları savunucularıyla tanışmaları konusunda teşvik edin.

32. Bu eylemler sırasında şunlara özel ilgi gösterilmelidir: aralarında ceza hükmü, ölüm cezası, işkence ve diğer kötü muamelelerin de bulunduğu yüksek risk taşıyan vakalar; LGBTİ kişilerin insan haklarını savunan kişilere yönelik iddia düzeyinde ve kanıtlanmış ihlal vakaları; ve politika ile yasa değişikliklerini başaran, ayrımcı mevzuat ve uygulamaların yanı sıra, LGBTİ kişilerin insan hakları ihlallerine yönelik cezasızlığın da aralarında olduğu yapısal kısıtlamaları ortadan kaldıran iyi uygulamalar.

Çoktarafli forumlarda:

1. *Birleşmiş Milletler*

- İnsan haklarının evrenselliği ilkesine “bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar” ifadesiyle 1. Maddesinde yer veren İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne tüm ülkelerin bağlı kalmasına ve uyum sağlamasına duyulan ihtiyacı ifade edin.

- BM'deki interaktif diyaloglar esnasındaki beyanatlara ve sorulara LGBTİ'lere dair kaygıları dâhil edin. AB'nin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli genel insan hakları ve temel özgürlük ihlallerine ilişkin derin kaygılar taşıdığını belirtin. Bu temellerde [yaşanılan] ölüm cezasının kullanımı; hukuk dışı, yargısız ya da keyfi infazlar, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezalar; keyfi gözaltı ya da tutuklamalar; ifade, dernek kurma ve toplanma özgürlükleri hakları; ve ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan mahrum bırakma gibi ihlalleri özellikle kınayın.
- Devletleri, cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğinin ceza için, özellikle de infaz, tutuklama, alıkonulma ya da para cezası için, hiçbir koşulda gerekçe oluşturmayacağına dair, özellikle yasal ve idarî önlemler yoluyla, gerekli bütün adımları atmak konusunda teşvik edin. Devletleri, LGBTİ kişilere yönelik insan hakları ihlallerinin soruşturulmasını ve failerin sorumlu tutularak yargı önüne çıkarılmasını temin etme; ve insan hakları savunucularına yeterli koruma sağlanıp, çalışmalarını önleyen engellerin ortadan kaldırılmasını temin etme konularında teşvik edin.
- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerine hükümetlerarası ilk resmi süreci harekete geçirip, İnsan Hakları Konseyi'nin Mart 2012 tarihli paneliyle sonuçlanan ve LGBTİ özelinde hâlihazırdaki tek karar olan İnsan Hakları Konseyi'nin 17/19 kararına ilişkin uygun ve sürekli takibi temin edin. Yüksek Komiser Raporu¹³ ve panel, LGBTİ kişilere yönelik şiddet ve ayrımcılığın yaygınlığını ve ciddiyetini doğrulayıp hem ulusal, hem de uluslararası düzeylerde verilen yanıtın yetersizliğini ortaya koymuştur.
- Uygun olduğu durumlarda, İnsan Hakları Konseyi ve Sözleşme yapılarının özel prosedürleri tarafından bu meselelere gösterilen ilgiyi takdir edin ve onları ilgili yetki alanlarına cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli insan hakları ihlallerini dâhil etmeye devam etme konusunda teşvik edin.
- İlgili olduğu durumlarda, Cenevre'deki İnsan Hakları Konseyi'nde gerçekleşen EPI [Evrensel Periyodik İnceleme] süreci sırasındaki müdahalelerde LGBTİ'lere dair sorulara ve tavsiyelere yer verin.

2. AGİT

- Uygun olduğu durumlarda, AGİT bünyesindeki interaktif diyaloglar sırasında ulusal beyanatlara ve sorulara LGBTİ'lere dair kaygıları dâhil edin.
- "Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin" AGİT Taahhütlerinde ya da Bakanlık Konseyi Kararlarında açıkça ayrımcılık temelleri olarak tanınması hususunda aktif biçimde çalışmaya devam edin.
- AGİT katılımcısı devletlerin ölüm cezasının kaldırılmasına yönelik bilgi alışverişi ve bu bilgileri kamuya açık hale getirme yönündeki taahhüdü (Kopenhag Belgesi) gereğince, LGBTİ kişilere dönük ölüm cezalarının kaldırılmasına (AB Ölüm Cezası Kılavuzunda yer

¹³ A/HRC/19/41

alan önlem) dair AGİT'in İnsanî Boyut çerçeve bilgisine AB Üye Devletleri'nin ulusal beyanatlarını dâhil edin.

3. *Avrupa Konseyi (AK)*

- Uygun olduğu durumlarda, AK bünyesindeki interaktif diyaloglar sırasında ulusal beyanatlara ve sorulara LGBTİ'lere dair kaygıları dâhil edin.
- Avrupa Konseyi girişimlerinin bu alandaki olumlu sonuçlarını ve CM/Rec (2010) 5 Tavsiye Kararı'nın uygulanmasının incelenmesini memnuniyetle karşılayın.
- Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bu şiddet türleriyle mücadele edilmesine ilişkin sözleşmede olduğu gibi, AK'nin insan hakları korumasını geliştirdiği zamanlarda, uygun durumlarda, LGBTİ kişilerin insan haklarına atıfta bulunun.
- Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) 2013 yeni izleme devresinde LGBTİ ilişkili konulara dair incelemelere yer verme niyetini ifade ettiğini göz önünde bulundurun.
- İlgili durumlarda, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığı, Ofisinin tematik alanlarından biri olarak önceliklendiren İnsan Hakları Komiseri'nin çalışmalarını göz önünde bulundurun.
- İlgili durumlarda, İşkencenin Önlenmesi İçin Avrupa Komitesi'nin (CPT) özgürlüğünden mahrum bırakılan LGBTİ kişilerin gördüğü muameleye ilişkin tavsiyelerini göz önünde bulundurun.

4. *Diğer mekanizmalar*

- İlgili diğer uluslararası örgütleri, devletlerin LGBTİ kişilerin insan haklarına dair ilgili uluslararası norm ve standartları kabul edip bu norm ve standartlara uyum göstermeleri için devletleri teşvik edecek gerekli adımları atma konusunda teşvik edin.
- Uygun durumlarda, uluslararası mekanizmalar bünyesindeki interaktif diyaloglar sırasındaki beyanatlara ve sorulara LGBTİ'lerin insan haklarına dair kaygıları dâhil edin.
- Üçüncü ülkeleri, farklı uluslararası örgütlerden insan hakları prosedürlerini, ülke ve tematik misyonlarını gerçekleştirmek üzere davet etmeleri, ve tavsiyelerini kabul edip uygulamaları konusunda teşvik edin.
- LGBTİ bireylerin insan haklarını korumaya ve desteklemeye yönelik, özellikle LGBTİ konularında iyi pratiklerin tartışılacağı, farklı tüm uluslararası örgütler tarafından benimsenmiş tavsiyelere dikkat çeken; ve devletleri, LGBTİ kişilerin yerel insan hakları durumlarını geliştirmek için bu tavsiyeleri göz önünde bulundurmaya teşvik eden yan etkinliklerin düzenlenmesinde bölgeler arası işbirliği kurmak için, mümkün olan durumlarda, çaba gösterin.

- İnsan haklarını kullanma açısından LGBTİ eşitliğini ilerletecek olası hemfikir devletleri tespit edin, çok taraflı forumlarda daha yakın işbirliğini teşvik edin ve onların çabalarını bölgesel düzeydeki örnekler olarak ön plana çıkarın.
- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğini (OHCHR), diğer BM kurumlarını, Avrupa Konseyi'ni (AK) ve AGİT yerel ofislerini çalışmalarında LGBTİ'lerin insan haklarını ele almaları hususunda teşvik edin.
- LGBTİ insan hakları meselelerinin desteklenmesine yönelik çok taraflı forumlarda gerçekleşen yan etkinliklerde sivil toplum üyelerine de yer verin.

III. Genel önlemler

33. Konsey İnsan Hakları Çalışma Grubu (COHOM) benimsenmesinden üç yıl sonra bu ilkelerin uygulanmasını inceleyerek ve gerekli olduğu takdirde, bu ilkeleri güncelleyecek. COHOM ayrıca AB'nin dış eylemi dâhilinde LGBTİ meselelerini geliştirecek ve bu meselelerin daha da anaakımlaştırılmasını denetleyecek. Bu ilkeleri etkin biçimde yaygınlaştıracak ve AB Üye Devletleri, Avrupa Dış İlişkiler Servisi [EEAS], AB Genel Güvenlik ve Savunma Politikası misyonları ve hareketleri ile, ilgili olduğu durumlarda, AB Özel Temsilcileri, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu tarafından uygulanmasını destekleyecek.

34. COHOM, karşılıklı öğrenmenin ve politika tutarlılığının desteklenmesi için, LGBTİ kişilerin insan haklarını tam olarak kullanmalarının korunması ve desteklenmesine dair iyi pratikleri ve AB faaliyetlerinden öğrenilen dersleri derleyecek.

35. AB kurumları ve AB Üye Devlet çalışanları, AB Genel Güvenlik ve Savunma Politikası misyonları, AB Üye Devlet diplomatları ve alan çalışanlarına yönelik ilgili eğitimlerde LGBTİ konularına dair bilgilere yer verilecek.

36. Cinsiyet yönüne özel ilgi gösterilecek; örn., lezbiyen ve biseksüel kadınların, transların, intersekslerin ve toplumsal cinsiyet açısından değişik [gender-variant] kişilerin LGBTİ grubunun önemli bir kısmını oluşturduğu ve cinsiyet temelli ve cinsel şiddete karşı özellikle savunmasız olduğu gerçeği göz önünde bulundurulacak. Ayrıca, kadın sivil toplum grupları ve örgütleri, LGBTİ kişilerin insan haklarının korunması ve desteklenmesinde, özellikle LGBTİ örgütlerine izin verilmeyen ülkelerde, sıklıkla önemli rol oynamaktadır.

LGBTİ kişilerin insan haklarının korunması ve desteklenmesine yönelik uluslararası ve bölgesel yasal araçlar, bildirgeler, beyanatlar ve diğer ilgili belgeler

Uluslararası yasal araçlar:

- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR), 1966
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1966
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD), 1965
- İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaların Önlenmesi Sözleşmesi (CAT), 1984
- Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme (CEDAW), 1979
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (CRC), 1989 (Mad. 2)
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi, No 111, 1958

Bölgesel yasal araçlar:

Avrupa

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (ECHR), 1953
- Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşma (TFEU), 2010
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000

AB ikincil mevzuatı: istihdam ve çalışma hayatında eşit muamele için genel çerçeveyi oluşturan 2000/78/EC sayılı Konsey Direktifi, 2004/113/EC, 2006/54/EC, 2004/83/EC, 2011/0129 (Mağdur Hakları Paketi), “2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı'nın yerine geçen ve suç mağdurlarının hakları, mağdurlara yapılacak yardım ve korumaya ilişkin minimum standartları oluşturan 2012/29/EU sayılı Karar”

Bildirgeler

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948
- Evrensel Olarak Tanınan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunmasında Toplumsal Kuruluşların, Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumluluklarına İlişkin BM Bildirgesi

Diğer bölgesel belgeler:

- Avrupa Konseyi'nin "Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele" standartları, 2011
- Avrupa Konseyi'nin "Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele için alınması gereken önlemlere dair tavsiye kararı", 2010
- Amerikan Devletleri Örgütü'nün [OAS] "İnsan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" kararı, 2008
- Amerikan Devletleri Örgütü'nün "Güney ve Kuzey Amerika'daki ülkelerde insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" kararı, 2009

Beyanatlar ve Kararlar:

- BM İnsan Hakları Konseyi'nin cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve insan haklarına ilişkin Ortak Beyanatu, Aralık 2006;
- Birleşmiş Milletler Genel Meclisi'nin insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği beyanatu, 2008;
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin "Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli Şiddet Eylemlerini ve İlgili İnsan Hakları İhlallerini Sona Erdirme" Ortak Beyanatu, Mart 2011;
- İnsan Hakları Konseyi'nin "İnsan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" Kararı (HRC/17/L.9/Rev.1);
- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserinin raporu – Bireylere yönelik cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcı mevzuat ve uygulamalar ile şiddet eylemlerini belgeleyen çalışma,¹⁴ 2011.

İlgili diğer belgeler

- İnsan Hakları, Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine İlişkin Dünya Kongresi Raporu, 2009
- Herkes Özgür ve Eşit Doğar, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 2012
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin Uluslararası Koruma No.9'a İlişkin İlkeleri: "1951 Sözleşmesi'nin Madde 1A(2) ve/veya Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü kapsamında cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği temelinde mülteci statüsü belirleme", 23 Ekim 2012
- Temel Haklar Ajansı'nın "Avrupa LGBT Anketi", Mayıs 2013

¹⁴ http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf

- Avrupa Konseyi Eşitlik ve Ayrımcılık Karşıtlığı Komitesi'nin “Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılıkla mücadele” Revize Memorandumu, 15 Mart 2013
- Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine İlişkin Uygulamalarında Yogyakarta İlkeleri, 2006

EK 2

LGBTİ'lerin insan hakları meselelerine dair duruma yönelik analiz/kontrol listesi için unsurlar:

İnsan hakları meselesi	Göstergeler	Bilgi kaynakları
1. Yaşam hakkı		
1.1 Rızaya dayalı eşcinsel ilişkileri cezalandırma amacıyla ölüm cezası kullanılıyor mu?	Yasalar rızaya dayalı eşcinsel ilişkiler için ölüm cezası öngörüyor mu? Yasalar (polis soruşturmaları ve/veya mahkeme cezalarıyla) uygulanıyor mu?	Ceza kanunu; gazete haberleri; suç istatistikleri; STK'lar, bloglar ve web siteleri.
1.2. LGBTİ kişiler, cinsel yönelim veya cinsiyet kimlikleri temelinde, hukuk gücünün dışındaki cinayetlerin hedefi oluyor mu?	Polisin veya diğer güvenlik görevlilerinin bizzat gerçekleştirdiği ya da karıştığı ve LGBTİ'lerin öldürüldüğü veya ölümle tehdit edildiği vakalara ilişkin güvenilir raporlar var mı?	BM Özel Raportörlerinin ya da diğer uluslararası örgütlerin temsilcilerinin raporları, görgü tanığı ifadeleri; gazete haberleri, STK'lar, bloglar ve internet siteleri.
2. İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele görmeme hakkı		
2.1 LGBTİ kişiler, sistematik olarak ve ayrımcı bir tavırla, polisin veya diğer güvenlik kuvvetlerinin işkence veya kötü muamelelerine maruz kalıyorlar mı?	LGBTİ kişilerin, soruşturma ya da alıkonulma sırasında, polis veya diğer güvenlik kuvvetleri tarafından işkence ya da kötü muameleyle maruz bırakıldığına ilişkin güvenilir raporlar var mı?	BM Özel Raportörlerinin ve diğer uluslararası örgüt temsilcilerinin raporları; Ulusal Önleme Mekanizmaları (NPM'ler), İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi (SPT), Avrupa Konseyi İşkence Karşıtı Komite (CPT) ve Ulusal İnsan Hakları Kurumları (NHRI'lar), tanıklıklar; gazete haberleri;

		STK'lar, bloglar ve web siteleri.
2.2 Polis ve diğer güvenlik görevlileri LGBTİ kişilere yeterli koruma sağlıyor mu?	LGBTİ kişilere yönelik şiddet suçları soruşturulup cezalandırılıyor mu?	Ziyarete bulunan mekanizmaların raporları, NPM'ler, SPT, CPT ve NHRI'lar, tanıklıklar; gazete haberleri; suç istatistikleri; STK'lar, bloglar ve internet siteleri.
2.3 Alıkonulma yetkilileri gözetimleri altındaki LGBTİ kişilere yeterli koruma sağlıyor mu?	İhtiyaç olduğunda, LGBTİ alıkonulmuşları diğer alıkonulmuşların tacizlerinden korumaya yönelik gerekli önlemler alınıyor mu? Bu önlemler ilgili kişilerin bilgilendirilmiş rızası alınarak yapılıyor mu?	Ziyarete bulunan mekanizmaların raporları, NPM'ler, SPT, CPT ve NHRI'lar, tanıklıklar; gazete haberleri; suç istatistikleri; STK'lar, bloglar ve internet siteleri.
3.1 LGBTİ kişiler ayrımcılığa karşı yasalar önünde eşit ve etkili korumaya sahip mi?	Mevzuat cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık yapıyor mu? Ayrımcılık karşıtı mevzuat cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini kapsıyor mu? Bu mevzuat adalet sistemi (örn. polis ve mahkeme sistemi) tarafından uygulanıyor mu?	Tanıklıklar; ayrımcılık karşıtı mevzuat; genel olarak kanunlar; hukuk dernekleri; STK'lar, bloglar ve internet siteleri.
4. Eşitlik ve ayrımcılık görmeme hakkı		
4.1 Ceza kanunu rızaya dayalı eşcinsel ilişkileri ya da trans kimlikleri cezalandırmak için kullanılıyor mu?	Polis eşcinsel ilişki şüphesiyle tutuklamalarda bulunuyor mu? Eşcinsel ilişkilerden ötürü yargılanıp cezalandırılanlar var mı? Polis karşı cinsin kıyafetini giyme iddiasından ya da trans kimliklerinden ötürü insanları tutukluyor ya da onlara para cezası kesiyor mu?	Ceza kanunu; tanıklıklar; gazete haberleri; suç istatistikleri; STK'lar, bloglar ve internet siteleri.
4.2 Ahlâk ya da kamu düzenine ilişkin diğer kanunlar	Yetkililer özel partilere baskın düzenliyor mu ya da insanların	Ceza kanunu; tanıklıklar; davalara ilişkin gazete

eşcinsel ilişkileri yasaklamak için kullanılıyor mu?	internet siteleri üzerinden arkadaş bulmak amacıyla ilan vermesini engelliyor mu?	haberleri; suç istatistikleri; STK'lar; LGBTİ grupları, avukat dernekleri.
4.3 Kanunlarda, heteroseksüellik ve eşcinsellik arasında, örneğin rüşt yaşına ya da özel veya kamusal alanlarda ifade etmeye dair, farklar var mı? Bu kanunlar uygulanıyor mu?	Soruşturmalar ve/veya kovuşturmalar var mı? Rüşt yaşının altındaki gençler, hemcinsleriyle eylemleri nedeniyle cezalandırılırken, karşı cinsiyetten kişilerle cinsel fiilleri için cezalandırılmıyorlar mı?	Ceza kanunu; tanıklıklar; davalara ilişkin gazete ve internet sitesi haberleri; STK'lar; LGBTİ grupları.
4.4 Trans veya interseks bir kişinin cinsiyet kimliğini resmi belgelerde tanımak üzere yürürlükte olan prosedürler var mı?	Kanun ve/veya idari düzenlemeler buna izin veriyor mu? Bu prosedürler erişilebilir, şeffaf, hızlı ve taciz edici tıbbî ve sosyal şartlardan bağımsız mı? Kişinin hukuki cinsiyet geçmişinin ifşa edilmesinin yasaklanması suretiyle mahremiyet korunuyor mu? Cinsiyetin iş referanslarında, diplomalarda ve diğer belgelerde, devlete bağlı ve devlet dışı aktörler tarafından, değiştirilmesini yasal olarak sağlıyor mu?	Resmi kayıt daireleri; STK'lar, LGBTİ grupları.
4.5 Bir trans ya da interseks kişi geçiş yaptığı cinsiyetin tüm haklarını kullanabiliyor mu?	Yasal perspektiften bakıldığında, cinsiyet geçişi yapmış bir trans ya da interseks kişi, aynı cinsiyette herhangi bir kişiyle aynı muameleyi görüyor mu?	Hukuk dernekleri; ilgili yetkililer.
5. Dernek kurma hakkı		
5.1 LGBTİ kişiler çıkarlarını temsil etmek üzere dernek kurabiliyor mu?	Kanun bu tür dernekleri yasaklıyor mu? Değilse, resmi tacizlerle etkili şekillerde bu dernekler yasal haklardan mahrum bırakılıyor mu? Üye olmak, üyeler için herhangi bir olumsuz sonuç doğuruyor mu?	STK'lar ve derneklere ilişkin kanun; internet sitelerinin olup olmaması; STK raporları, LGBTİ grupları; sendikalar.

	Dernekler gerçekteki faaliyetlerini farklı adlandırmalarla gizleme zorunluluğu duyuyor mu?	
6. Toplanma özgürlüğü		
6.1 LGBTİ dernekleri eşcinsel onur yürüyüşleri, kültürel ve sosyal etkinlikler ve konferanslar gibi kamusal ya da kamusal olmayan etkinlikler düzenleyebiliyorlar mı?	Bu tür etkinlikler, haddinden fazla siyasi ve idari engelle karşılaşmadan gerçekleşebiliyor mu? Herhangi bir aleni düşmanlık olması durumunda polis bu etkinlikleri koruyor mu? LGBTİ etkinliklerine ev sahipliği yapmamaları için mekân sahiplerine baskı yapılıyor mu?	Dernekler kanunu; haberler; STK raporları; yerel sivil özgürlük/LGBTİ gruplarının internet siteleri.
7. Bilgi ve ifade özgürlüğü		
7.1 Kanunlar dergi, internet sitesi, radyo, TV programı ve filmlerin LGBTİ konularına yer vermesine izin veriyor mu? Bu yayınlar etkili biçimde kullanılabilir mi?	Herkesin satın alabileceği dergiler var mı? Radyo, TV şovları ve filmler LGBTİ yaşamının farklı yönlerini ele alabiliyor mu? LGBTİ meseleleri hakkında çıkan haberler bilgilendirici mi, yoksa nefreti mi körüklüyor? LGBTİ kişilerin olumlu temsillerine yer vermekten caymaları için dağıtımcıların ve yayıncıların üzerinde resmi baskı var mı?	Ülke çapında gazete bayilerindeki görünüm; gazete ve internet sitesi haberleri; insan hakları ve LGBTİ STK raporları; medya gruplarıyla tartışmalar.
8. Çalışma hakkı		
8.1 Çalışma hakkı çerçevesinde, insanlar cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıktan muzdarip oluyorlar mı?	Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığa karşı herhangi bir yasal koruma var mı? Cinsel yönelimin ifşa edilmesi, çalışma hayatında önemli bir unsur/engel mi? LGBTİ olduğu öğrenilenler hukuka uygun şekilde işten çıkarılıyor	Tanıklıklar; gazete ve internet sitesi haberleri; LGBTİ grupları ve blogları; sendikalar.

	mu?	
9. Sağlık hakkı		
9.1 LGBTİ kişiler kendileriyle ilgili meselelerde sağlık hizmetlerine eşit şekilde erişebiliyor mu?	LGBTİ kişilere yönelik güvenilir ve yeterli sağlık hizmetleri sunuluyor mu? Sağlık çalışanları LGBTİ kişilere önyargısız sağlık hizmeti sunmak üzere eğitim görüyor mu? HIV/AIDS/Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıkların önlenmesine dair LGBTİ'leri hedef alan yeterli bilgi bulunuyor mu? Olumsuz ceza kanunları LGBTİ kişilerin sağlık hizmetlerine erişimini önüyor ya da zorlaştırıyor mu? LGBTİ kişiler çeşitli sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılıyor mu? Örn. lezbiyenler için üreme sağlığı hizmeti; eşcinsel ve biseksüel erkekler için kan bağıışı.	LGBTİ grupları; sağlık çalışanı dernekleri, sağlık bakanlığı.
9.2 Cinsiyet geçiş tedavisi erişilebilir mi?	Ülkede psikolojik, endokrinolojik ve cerrahî cinsiyet geçiş hizmetleri mevcut mu; yoksa tedavi yurtdışında mı sağlanıyor? Bu hizmetler ayrımcı ve onur kırıcı olmadan; kişinin medeni, yasal ve tıbbi olmayan diğer durumlarından bağımsız; ilgili kişinin bilgilendirilmiş onamı alınarak sunuluyor mu? Sigorta ve sağlık planları, ayrımcı bir temele dayanarak, bu tür tedavi masraflarını karşılamayı sınırılıyor ya da reddediyor mu? Bu hizmetlere ilişkin	Sağlık bakanlığı; doktor ve psikiyatristlerin meslek dernekleri; hasta örgütleri; LGBTİ grupları.

	bilgiler yaygın şekilde erişilebilir mi?	
10. Çocuk hakları		
10.1 Çocuklar, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği sonucunda ayrımcılıktan muzdarip oluyorlar mı?	Çocuklar cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliklerinden ötürü ayrımcılığa uğruyor mu? LGBTİ bir ebeveynin cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliği, çocuklarının durumunda olumsuz bir etki yaratıyor mu? Reşit olmayan trans kişilerin cinsiyet kimliğini ifade etmelerini ve buna göre yaşamalarını sağlayacak prosedürler bulunuyor mu? Çocuklar, kendilerinin veya ebeveynlerinin bilgilendirilmiş onamı alınmadan, cinsiyetlerini “düzeltmek” amacıyla tıbben gereksiz ameliyatlara maruz bırakılıyor mu?	Ayrımcılık karşıtı mevzuat; çocuk haklarına ilişkin kanunlar; velayet ve mirasa ilişkin kanunlar; hukuk dernekleri; çocuk hakları ve LGBTİ STK’ları.
11. Eğitim hakkı		
11.1 Eğitim hakkı çerçevesinde, LGBTİ kişiler cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıktan muzdarip oluyorlar mı?	LGBTİ kişiler, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ile ilişkili zorbalık, şiddet, toplumsal dışlama ve diğer ayrımcı ve küçük düşürücü muamelelere maruz kalmadan, güvenli bir ortamda eğitim haklarını kullanabiliyorlar mı?	LGBTİ grupları; okul yönetim kurulları; tanıklıklar, internet sitesi haberleri, eğitim bakanlığı.